

O RECINTO FORTIFICADO E OS PETRÓGLIFOS DA CABECIÑA EN MOUGÁS. OIA, PONTEVEDRA

Por: Fernando Javier COSTAS GOBERNA¹

A costa oceánica do Suroeste de Galicia está caracterizada dende Cabo Silleiro ata A Guarda polas abruptas ladeiras da Grova, adquirindo un protagonismo evidente a rasa costeira de Oia, que cos seus pequenos vales regados polas augas dos regatos que verten as súas augas no océano Atlántico, foron tradicionalmente lugar de asentamento das comunidades humanas, que atoparon nela a posibilidade da explotación agrícola continuada. No borde de esta rasa e nas ladeiras do macizo da Grova localízanse sitios arqueolóxicos de diferentes épocas. Un dos que sobresaé é o conxunto arqueolóxico da Cabeciña, na parroquia de Mougás.

No centro da fotografía a elevación do recinto fortificado da Cabeciña en Mougás, Oia.

O enclave da Cabeciña.

Como Cabeciña coñécese unha elevación de 148 m sobre o nivel do mar, facilmente identificable na paisaxe non lonxe da liña da costa, e que podemos considerar como punto estratéxico de extraordinario interese, xa que domina o acceso á zona de tradicional asentamento de poboación de Oia, polo Norte.

A pesar das evidentes pegadas de cantería e a abundante vexetación, podemos identificar un foso ao Leste, zona na que tamén son máis evidentes os restos da muralla perimetral, interrompida para facilitar o acceso ao seu interior. No interior do recinto distínguense algunhas terrazas e restos de construción na súa acrópole. Estes restos son o que queda dun antigo recinto fortificado que quizais foi un antigo castro reutilizado con posterioridade, aínda que este particular só podería ser confirmado mediante escavación arqueolóxica.

Na cartografía de principios do século XVIII, nun mapa do 1702, a medio camiño entre Oia e o Cabo Silleiro, aparece unha icona que corresponde a algún tipo de fortaleza coa denominación de Cabestan, topónimo que pódese asociar tamén con Cabestan, e que daría lugar posteriormente a Cabezo e Cabeciña denominacións utilizadas hoxe no entorno do que nos ocupamos². Todo apunta por tanto á existencia dalgún posto de interese estratéxico - militar nesta elevación como apuntamos con anterioridade, do que se conservan referencias ata o século XVIII na documentación cartográfica.

Na costa de Oia temos constancia de outros dous recintos fortificados de similares características ao da Cabeciña. En Santa María de Oia coñecemos o castro-castelo de Chavella que ten unha situación estratéxica que permite o control de entrada e saída polo Sur e con dominio sobre o acceso a zona alta da Grova; e controlando tamén o acceso dende a costa á zona alta da Grova, temos o espazo fortificado de Cano dos Mouros na parroquia de Viladesuso, nos límites coa de Mougás.

Os petróglifos da Cabeciña. Ao Leste do recinto fortificado no borde da pista forestal na parte de máis fácil acceso identifícase un conxunto de rochas nas que atopamos catro grupos de covañas de 5, 10, 22 e 26 respectivamente.

¹ Instituto de Estudios Vigueses.

² Datos sobre toponimia facilitados por Xerardo Sacau Rodríguez.

Pero os gravados mais espectaculares témolos ao Sur dos grupos de cazoletas nunha superficie inscultrada de 4,50 x 2 m. aprox. que aínda exercendo un gran dominio visual, resulta evidente que os motivos non foron realizados para ser observados a distancia. O espazo gravado configúranos semicírculos concéntricos formados por seis arcos, algún con cova central e liñas radiais, algunhas figuras de aspecto arriñonado e algúns óvalos. A maior parte das figuras intercomúnanse dando lugar a un panel realmente enmarañado de excepcional beleza. Finalmente na zona occidental destaca unha figura de tres círculos concéntricos. A anchura máxima dos sucus que definen as figuras é de 6 cm. e a mínima de 2 cm.

Os gravados da superficie da Cabeciña en Mongás, Oia

Loughcrew, en See Kilgren e tamén nalgunha das lousas de New Grange⁵. Aquí poderíamos engadir a Pedra da Bouza en Boiro⁶ de bastante similitude coa denominada estela de King's Mountain no condado de Meath en Irlanda⁷, ambas con combinacións circulares.

Os parágrafos anteriores non pretenden ser máis que unha reflexión sobre un tema com-

plexo de certa frecuencia na literatura arqueolóxica, como é o asunto das relacións entre os finisterres atlánticos ao longo do tempo; pero sobre todo chamar a atención sobre un conxunto arqueolóxico de características excepcionais que suxiren a necesidade dun plan de actuación que permita o seu coñecemento e conservación.

Consideracións sobre o petróglifo da Cabeciña.

Sendo conscientes da prudencia que hai que ter cando manexamos paralelismos e analoxías, atopámonos con que tanto na forma de ocupar o espazo, así como a temática da superficie da Cabeciña, lémbrennos as manifestacións artísticas existentes nas lousas que configuran diferentes cámaras megalíticas do atlántico europeo e mais concretamente cos ortostatos gravados do monumento megalítico da illa de Gavrinis, no Golfo de Morbihan na Bretaña francesa, cunha concepción similar na utilización da liña curva.

Na situación actual dos nosos coñecementos, pódese dicir que en Galicia algúns motivos do repertorio iconográfico dos petróglifos ao aire libre poden ter a súa orixe na arte parietal megalítica e que se puido producir nalgún momento unha convivencia entre a arte das cámaras funerarias e as primeiras manifestacións ao aire libre³.

Esta relación é detectada tamén nas Illas Británicas⁴ e xa nos anos oitenta apúntase a existencia de círculos con liña radial, elemento característico das superficies ao aire libre, nas lousas de megálitos irlandeses de

BIBLIOGRAFÍA UTILIZADA

BELLO DIEGUEZ, J.M^a

1996; Los Motivos geométricos en los Grabados Prehistóricos del Continente Europeo. Grabados y Pinturas en el mundo Megalítico Atlántico Europeo.. Asociación Arqueológica Viguesa. Serie Arqueología Divulgativa nº 2. Vigo.

BRADLEY, Richard

1996; Los Motivos geométricos en los Grabados Prehistóricos del Continente Europeo. El Arte Rupestre Prehistórico de Gran Bretaña e Irlanda. Asociación Arqueológica Viguesa. Serie Arqueología Divulgativa nº 2. Vigo.
COSTAS GOBERNA, F.J. ; PEREIRA GARCIA, E.
1996 El Petroglifo del Coto de Barcelos (Oia; Pontevedra). Castrelos 9-10 . Vigo
COSTAS GOBERNA et alii.

La Piedra con Grabados de Pedra da Bouza. En Boiro (A Coruña). Castrelos 7-8. Vigo

FABREGAS VALCARCE, R.; PENEDO ROMERO, R
1993; Cistas decoradas y Petroglifos. Actas del XXII Congreso Nacional de Arqueología. Vigo

1994; Petroglifos e Arte das Cistas do Noroeste. Trebarvna. Vol III. Castelo Branco

SARTAL LOURENZO, A.

1999; Petroglifos Pozo Ventura (Poio, Pontevedra). Gallaecia 18. Santiago de Compostela

y Actas del Congreso Internacional de Arte Rupestre Europea. Vigo.

SHEE TWOHIG, E.

1981; The Megalitic Art of Western Europe, Clarendon Press. Oford.

³ Peña Santos, A.; Rey García. Brigantium 10. A Coruña. 1997. pp-301-331

⁴ Bradley, R. Los Motivos geométricos en los Grabados Prehistóricos del Continente Europeo. El Arte Rupestre Prehistórico de Gran Bretaña e Irlanda. Vigo, pp.

⁵ Shee Twohig, E. A Pedra decorada de Ardagaes de Augas Santas (Concelho de Maia). Arqueología 3. pp 49-55

⁶ Costas Goberna et alii. La Piedra con Grabados de Pedra da Bouza. En Boiro (A Coruña). Castrelos 7-8. Vigo, 1996, pp. 61-65

⁷ Bello, J.M^a. 1996; Los Motivos geométricos en los Grabados Prehistóricos del Continente Europeo. Grabados y Pinturas en el mundo Megalítico Atlántico Europeo. Vigo, pp. 13-53